
ANIVERSĂRI

**Vasile PAVEL – 90.
Dedicare și sacrificiu pentru comoara
graiului strămoșesc**

**Vasile PAVEL – 90.
Dedication and Sacrifice for the Treasure
of the Ancestral Language**

În rândul valorilor spirituale naționale, afirmate în lingvistica română contemporană, se înscrie, fără ezitare, și opera dialectologului de notorietate Vasile Pavel, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, ajuns la vârstă nonagenară.

S-a născut la 14 iulie 1934, în satul Probotești, plasa Herța, județul Dorohoi, România, azi regiunea Cernăuți, Ucraina. După absolvirea școlii medii din comuna Târnuța, urmează studii la Facultatea de Limbi romano-germanice, Secția (de) Limba și Literatura Română (pe atunci „moldovenească”) a Universității de Stat din Cernăuți, pe care le încheie în 1959. Licențiat al primei promoții în filologia română din istoria postbelică a Universității cernăuțene, Vasile Pavel a activat, timp de 3 ani, în calitate de profesor de limba și literatura română la școala medie din comuna Horbova, regiunea Cernăuți.

În 1962, la invitația Academiei de Științe a Moldovei, se angajează în calitate de cercetător științific inferior la Sectorul de Dialectologie și Fonetice Experimentale al Institutului de Limbă și Literatură al AȘM. Din 1962 și până în 2023, sărbătoritul nu a mai părăsit Academia de Științe a Moldovei, urcând, rând pe rând, treptele ierarhice: de la cercetător științific inferior la cel superior, apoi la cercetător științific coordonator, cercetător științific principal, șef al Sectorului de Dialectologie și Geografie Lingvistică al Institutului de Lingvistică al AȘM (1992-2006), șef al Sectorului de istorie a limbii, dialectologie și onomastică la Institutul de Filologie al AȘM (2006-2009), consultant științific și director de proiect în cadrul Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” (2010-2023).

Pe parcursul celor șase decenii de activitate științifică în cadrul forului academic, Vasile Pavel a evitat tentația de a merge pe căi bătătorite, manifestând curajul de a propune opinii și soluții judicioase pentru probleme complicate de lingvistică teoretică și aplicată. În domeniile explorate: dialectologie, geografie lingvistică și onomasiologie, cu incursiuni în lingvistica generală, semantică, contacte lingvistice, sociolingvistică, s-a impus prin publicarea mai multor lucrări științifice de valoare incontestabilă, reușind să traseze o nouă direcție de cercetare – onomasiologia areală.

Consacratul dialectolog s-a aflat, de-a lungul anilor, în vechile noastre sate românești, de pe ambele maluri ale Nistrului, prin comunitățile românești răzlețite la est de Bug, de pe cursul inferior al Niprului, din Donbas și Caucaz, completând, nemijlocit pe teren, anchete dialectale.

Ca om de știință, colegul nostru a reușit să publice peste 350 de lucrări științifice (monografii, atlase lingvistice, dicționare și texte dialectale, manuale, ediții îngrijite, articole științifice etc.), multe dintre ele în colaborare, toate apreciate atât în Republica Moldova, cât și peste hotarele ei (în România, Franța, Italia, Polonia, Ungaria, Slovacia, Federația Rusă, Ucraina, Armenia). A editat cinci monografii de referință în dialectologia și onomasiologia românească: *Terminologia agricolă. Studiu de geografie lingvistică* (1973), *Nominația lexicală* (1983), *La izvorul graiului* (1984), *Comunicare literară și grai local în mediul școlar* (2011, în colaborare cu Ana Cozari).

Cea mai recentă lucrare, apărută sub îndrumarea consultantului științific Vasile Pavel, este cea de-a doua ediție, în veșmânt latin, a culegerii *Texte dialectale. Supliment la Atlasul lingvistic moldovenesc/Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria* (volumul I, partea I, 2023, în colaborare cu dr. Liliana Popovschi). Studiul se integrează pe deplin în seria de lucrări similare românești, întrucât corespunde principiilor aplicate în dialectologia română la publicarea textelor dialectale.

Numele cercetătorului Vasile Pavel este bine cunoscut și înalt apreciat pentru contribuția considerabilă în domeniul geografiei lingvistice. Or, o preocupare importantă, pe întregul parcurs științific, rămâne a fi elaborarea atlaselor lingvistice, pentru că, așa cum susține însuși lingvistul, „cea mai documentată descriere a graiurilor limbii române a fost realizată în hărțile atlaselor lingvistice și pe baza acestora. Asemenea opere fundamentale nu arareori sunt puse alături de arhivele istorice”.

Este remarcabilă contribuția distinsului profesor la alcătuirea celor 8 volume de atlas lingvistic, editat la Chișinău, în calitate de autor sau coautor: *Atlasul lingvistic moldovenesc* (abreviat *ALM*) (1968-1973, 4 volume) și *Atlas lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria* (abreviat *ALRR. Bas.*), vol. I-IV, 1993-2003. *ALRR. Bas.* este o continuare directă a *ALM* și, fiind publicat cu alfabet latin, a oferit posibilitatea folosirii, în legendele și comentariile hărților,

a unui sistem unic de transcriere fonetică, „în felul acesta materialele fixate în *ALRR. Bas.* se înscriu mai lesne în circuitul materialului dialectal al lumii romanice și internaționale în general” (acad. Silviu Berejan).

ALRR. Bas., vol. I-IV, elaborate sub conducerea reputatului dialectolog, pune la dispoziția celor interesați materiale lexicale autentice și este considerat drept monument al tezaurului cultural popular, de importanță națională și internațională. A fost înalt apreciat de forurile științifice, de către specialiștii din republică și de peste hotarele ei. Regretatul Ion A. Florea (Iași), doctor în filologie, în concluzia din avizul său asupra volumului I, scria: „Volumul I, realizat de dr. Vasile Pavel, este o lucrare solidă, care îndeplinește toate condițiile științifice ale lucrărilor de acest gen și aduce numeroase noutăți sub aspect teoretic și metodologic, dar mai ales un foarte bogat material pus în valoare, în mod exemplar, de către autor”. Profesorul Stanislav Semcinsky (Kiev), la apariția aceluiași volum, sublinia următoarele: „ediția recenzată, continuare la *ALM*, este totodată o lucrare inovatoare de geografie lingvistică, ce va prezenta un mare interes nu numai pentru romaniști, ci și pentru slaviști, în speță pentru ucrainiști”.

În aproape toate localitățile din rețeaua *ALM/ALRR. Bas.* au fost realizate anchete și pentru *arhiva fonogramică*, probele de grai formând cuprinsul a șase volume de *Texte dialectale. Moldova* (Chișinău, 1969-1987).

În ultimele decenii, savantul omagiat a participat activ la elaborarea a 3 atlase lingvistice transnaționale, certificându-și, astfel, statutul de „dialectolog cu autoritate internațională” (acad. Silviu Berejan): *Atlasul lingvistic romanic* (*Atlas linguistic Roman*, abreviat *ALiR*), *Atlasul limbilor Europei* (*Atlas linguarum Europae – ALE*) și *Atlasul dialectologic carpatic comun* (*Общекарпатский диалектологический атлас*, abreviat *OKDA*) în care, de la începutul anilor '90 încolo, limba vorbită în Republica Moldova este numită *limba română*.

Vasile Pavel, fiind membru al colegiului redacțional al *Atlasului lingvistic romanic* și al *Atlasului dialectologic carpatic comun*, participă cu referate și comunicări pe teme din domeniul dialectologiei, geografiei lingvistice și onomasiologiei, la numeroase întruniri științifice (congrese, conferințe, simpozioane, colocvii) naționale și internaționale (în România, Ucraina, Franța, Italia, Spania, Slovacia, Federația Rusă etc.). În calitate de membru al Consiliului coordonator al Societății Române de Dialectologie, colaborează cu dialectologii de la instituțiile similare din România: Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” (București) și Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” (Iași) ale Academiei Române.

În anul 1991, împreună cu colegii dialectologi de la București, a fost inițiat proiectul *Graiuri românești din arii laterale și în medii alogene (izolate) până dincolo de Bug și Nipru*. În același an, cu colegii de la Iași, a lansat și proiectul *Graiurile românești de la est de Carpați. Etno- și Sociotexte*. Rezultatele cercetărilor au fost publicate în volumele: *Graiuri românești din Basarabia, Transnistria,*

nordul Bucovinei și nordul Maramureșului. Texte dialectale și glosar (București, 2000, 532 p.), *Cercetări asupra graiurilor românești de peste hotare* (București, 2000, 144 p.), *Graiuri românești de la est de Nistru. Texte dialectale și glosar* (2011). Toate trei volume îl au în calitate de coautor pe Vasile Pavel.

Concomitent cu munca de cercetător științific, domnul Vasile Pavel desfășoară, din 1992, și activitate didactică la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. În 1994, pentru rezultate remarcabile, i se conferă titlul de profesor universitar. În perioada 1996-2004, obține, prin cumul, postul de șef al Catedrei de Limba Română și Filologie Clasică, la aceeași universitate.

Pe parcursul anilor, este apreciat de colegii cercetători și de studenți pentru inteligență, profesionalism, onestitate, dar și pentru erudiția discursurilor îndrăznețe, profunzimea gândurilor, capacitatea de convingere. Pentru ca problemele abordate în activitatea de cercetare și în discursurile universitare să își găsească continuare în lucrările discipolilor săi, Vasile Pavel a acceptat să fie conducător de doctorat, îndrumând cu pricepere și responsabilitate 3 doctoranzi.

Savantul și profesorul Vasile Pavel nu este un intelectual încarcerat doar în perimetrul strict al cercetării și didacticii, este deschis și pentru multiple domenii ale spiritualității. Or, patriotul Vasile Pavel, îndrăgostit de frumusețea și bogăția graiului viu, dar și îndurerat de soarta vitregă a limbii române din stânga Prutului, este unul dintre luptătorii fervenți în izbânda dreptății noastre. A publicat o serie de articole ale căror titluri vorbesc de la sine: *Un grai, o seminție, o vatră strămoșească* (1990); *Lumina gândului latin* (1991); *Ca neam, supraviețuim prin graiul străbun* (1993); *Unitatea și varietatea limbii române din perspectivă geografică* (1995); *Graiul românilor basarabeni, expresie a continuității teritoriului de limba română* (1995); *Limba română – unitate în diversitate* (2012) etc.

Pentru merite deosebite în domeniul promovării științei și didacticii, onorabilul lingvist și profesor a obținut Premiul AȘM (1980, 2006), Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei Române (2005), Medalia „75 de ani de la Unirea Bucovinei cu România” (1993), Diploma Ministerului Educației și Științei al Republicii Moldova (2000), Medalia Jubiliară Academia de Științe a Moldovei, 1946-2006 (2006), Medalia „Dimitrie Cantemir” (2009) etc.

În prezent, domnul Vasile Pavel savurează, fără risipă, odihna binemeritată. Iar nouă nu ne rămâne decât să-i mulțumim pentru dedicare și sacrificiu, pentru profesionalism și devotament, pentru optimism și vitalitate!

La mulți ani în deplină sănătate!

Viorica RĂILEANU,
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
al USM (Chișinău)